

บทที่ ๔

การดำเนินนโยบายเรียกครองดินแดนอินโดจีนคืน

๔.๑ สถานะการณ์ภายในและภายนอกประเทศ

สถานการณ์ภายในประเทศ หลังจากที่รัฐบาลพลตรี ป.พิบูลสงครามได้เข้าบริหารประเทศเมื่อ ๒๐ ธันวาคม ๒๔๘๖ รัฐบาลชุดนั้นนอกจากมีฐานะมั่นคงงั่งกวาง ยังมีลักษณะที่ใ้การปกครองแบบเผด็จการทางทหารด้วย ทั้งนี้ นอกจากอิทธิพลของความสำเเร็จของผลงานของพลตรี ป. พิบูลสงครามที่ได้ดำเนินมา ทำให้เขาอยู่ในฐานะผู้นำสำคัญองชาติแล้ว พลตรีพิบูลสงครามยังมีแนวความคิดไม่นิยมการปกครองระบอบประชาธิปไตย และเห็นว่าการปกครองแบบผู้นำที่มีอำนาจเด็ดขาดโดยมีกำลังทหารหนุนหลัง จะเป็นวิธีที่เป็นผลดีสำหรับประเทศไทย^๒ เช่นเกี่ยวกับการปกครองของเยอรมันและญี่ปุ่น ซึ่งประสบความสำเร็จในการสร้างชาติอย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้ที่รัฐบาลพลตรี ป. พิบูลสงคราม ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากทหารด้วยดีแล้ว จึงดำเนินการพยายามหากำลังสนับสนุนจากประชาชน^๓ อีกด้วย โดยมีหลวงวิจิตร วาหารมัทช่วยเป็นหัวแรงในการปลุกฝังความรู้สึกชาตินิยมขึ้น เพื่อจะได้พลังของประชาชนไว้สนับสนุนรัฐบาล ซึ่งรัฐบาลได้ดำเนินการปลุกฝังความรู้สึกชาตินิยมอย่างเข้มแข็งภายหลังจากได้ประกาศความเป็นกลาง เป็นหลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศเนื่องจากเกิดสถานะการณ์สงครามคานยูโรปขึ้นเมื่อ ๒๔๘๒ ทั้งที่รัฐบาลเห็นว่าลัทธิชาตินิยมเป็นพลังในการเสริมสร้างความก้าวหน้าของประเทศชาติ เป็นพลังในการต่อต้านเพื่อป้องกันและเป็นพลังในการรุกรานเหมือนกันที่ลัทธิชาตินิยมในเยอรมัน ได้ช่วยสร้างเยอรมันให้เป็นปึกแผ่นและก้าวหน้า ดังนั้นรัฐบาลจึงนำลัทธิชาตินิยมมาปลุกฝังให้กับประชาชนคนไทยในสถานการณ์ที่โลกมีวิกฤติการณ์สงครามเกิดขึ้น เนื่องจากความรู้สึกชาตินิยมได้ถูกกระตุ้นให้เกิดขึ้น โดยรัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการเพื่อให้รัฐบาลได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ซึ่งรัฐบาลได้รับผลสำเร็จโดยประชาชนให้การสนับสนุนรัฐบาลอย่างเต็มที่ จึงทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลยิ่งมั่นคงขึ้น ส่วนด้านสภาผู้แทนราษฎร พลตรีป. พิบูลสงครามก็สามารถควบคุมได้โดยเด็ดขาดด้วยกาฯขึ้นเงินเดือนให้แก่

๑. Donald E Nuechterlein?, Thailand and the Struggle far Southeast

Asia , (cornell University Press, New York) 1965 , P 42

๒. I bid , p. 43

๓. จุลดา งามรอด, คำเนิคและความเป็นมาของลัทธิชาตินิยมในประเทศไทย, วิทยานิพนธ์
ประกอบการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย ,จุฬาฯ ,๒๕๑๓, หน้า. ๕๒.

ผู้แทนราษฎรในปีพ.ศ. ๒๔๘๒ รัฐบาลจึงได้รับการสนับสนุนจากสภาเต็มที่เช่นกันด้วย เหตุนี้ จึงทำให้พลตรี ป. พิบูลสงครามปกครองในลักษณะเผด็จการทางทหารได้สะดวก

ในคานาสนาณะการณเมืองระหว่างประเทศ จากสถานการณสงครามทั้งในยุโรป และในเอเชียที่ได้เกิดขึ้นโดยการริเริ่มของเยอรมัน ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปจึงระดมระดม อาวุธยุทโธปกรณ์และรวมมือกันต่อต้านประเทศนั้น อังกฤษและฝรั่งเศสประกาศสงครามกับเยอรมัน เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๔๘๒ กลายเป็นสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขึ้น

ส่วนเหตุการณ์คานเอเชีย ในระหว่างที่สถานการณสงครามคานยุโรป ญี่ปุ่น ได้ ประกาศไม่แทรกแซงมุงจัดการกับจีนเท่านั้น ทั้งได้ทำสัญญาสงบศึกกับรัสเซียในปัญหาแมนจูเรีย ญี่ปุ่นถูกสหรัฐบีบบังทาง เศรษฐกิจโดยเลิกสนธิสัญญาทางการค้ากัน ทำให้ญี่ปุ่นต้องได้รับความลำบาก เพราะญี่ปุ่นพึ่งน้ำมันจากสหรัฐ ต่อมาในวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๔๘๓ ญี่ปุ่นได้ทำสัญญากับเยอรมัน และอิตาลี หลังจากนั้นญี่ปุ่นจึงได้ขยายอิทธิพลลงมาทางใต้เข้าสู่อินโดจีน ฝรั่งเศส ในเดือน สิงหาคม ๒๔๘๓ และได้ปกครองภาคเหนือของอินโดจีนสำเร็จเพื่อใช้เป็นฐานเข้าตีประเทศจีน ต่อไป ทำให้สถานการณ์ในแหลมอินโดจีนตึงเครียดยิ่งขึ้น

๔.๒ การเจรจาเรียกร้องดินแดนอินโดจีนฝรั่งเศสโดยวิธีการทูต

ในระหว่างที่สถานการณ์ทางยุโรปตึงเครียดในเดือนสิงหาคม ๒๔๘๒ ก่อนเกิด สงครามโลกครั้งที่ ๒ ในยุโรป ฝรั่งเศสได้ให้อัครราชทูตนายบอด เลปิส ซีเอร์ ทำการทาบ หมายรัฐบาลไทย เพื่อขอทำกติกาสัญญาไมรุกรานกัน โดยฝรั่งเศสเกรงว่าเมื่อฝรั่งเศสทำ สงครามคานยุโรปแล้ว ประเทศไทยจะไขกักกำลังเข้าแก่แคนในอินโดจีน ทั้ง ๆ ที่ไทยกับฝรั่งเศส ได้มีสนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชยและการเดินเรือ ฉบับลงวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๔๘๐ ต่อกันอยู่ แล้ว ตามขอ ๒๒ ได้กำหนด ถึงการที่จะเคารพอำนาจอธิปไตยของภาคีต่อกันแล้วก็ตาม รัฐบาล ไทยได้พิจารณาแล้วไม่ขัดข้องตามขอเสนอของฝรั่งเศส แต่ขอให้ฝรั่งเศสเจรจากับปรับปรุง เส้นเขตแดนตามลำแม่น้ำโขงให้เป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศและหลักความยุติธรรม

๔. Donald E Nuechterlein, Ibid , p 44.

๕. หน้า WW. ๒/๑: ๑ (๑)

ก่อน คือขอให้คืนร่องน้ำลึกเป็นเกณฑ์กับเขตแดนตามลำแม่น้ำโขง ซึ่งประเทศไทยยังเสียเปรียบอยู่ กล่าวคือ ตามอนุสัญญาระหว่างไทยกับฝรั่งเศสฉบับลงวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๔๖๕ นั้น คือว่าแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำเดินเรือได้ เพราะตามข้อ ๓ วรรค ๑ บังว่าในส่วนตอนที่ไม่มีการเกาะใดติดต่อกันให้คืนร่องน้ำ (THAIWEG) เป็นเขตแดนและในข้อ ๓ วรรค ๒ ใดติดต่อกันในส่วนตอนที่มีเกาะในลำแม่น้ำนั้นว่า ให้คืนร่องน้ำในทางน้ำที่อยู่ใกล้ฝั่งไทยที่สุดเป็นเส้นเขตแดน ซึ่งข้อความนี้คือหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ในลักษณะที่ว่า

๑. ถ้าจะถือหลักทั่วไป ก็ควรแบ่งเกาะที่อยู่ ณ ศูนย์กลางร่องน้ำออกเป็นของไทยส่วนหนึ่ง และของฝรั่งเศสส่วนหนึ่ง

๒. ถ้าจะถือหลักอีกอย่างหนึ่ง ก็ควรให้ร่องน้ำที่ลึกที่สุดเป็นเส้นเขตแดน ในข้อ ๓ วรรค ๓ ตกลงกันว่า เมื่อเกาะใดซึ่งเป็นของฝ่ายฝรั่งเศสอยู่แล้ว ต่อมาไครวมเข้าเป็นปึกแผ่นกับดินแดนของไทยอย่างถาวร เนื่องด้วยร่องน้ำเดิมได้แห้งไปตั้งนี้แล้ว ให้คืนร่องน้ำเดิมที่แห้งนั้นเป็นเส้นเขตแดน แต่มีเงื่อนไขว่ากระแสน้ำใหญ่จะแนะนำให้ขยายเส้นเขตแดนไปใช้ยังร่องน้ำที่อยู่ใกล้ที่สุดของลำแม่น้ำนั้นก็ได้ ตามความตกลงนี้ ประเทศไทยเสียเปรียบที่ว่า

๑. ฝรั่งเศสถือหลักกฎหมายระหว่างประเทศในส่วนตอนแม่น้ำโขงที่ไม่มีเกาะ

๒. เมื่อมีเกาะในลำแม่น้ำโขงแล้ว เกาะนั้นตกเป็นของฝรั่งเศสเสมอไป (เว้นแต่บางเกาะซึ่งใครบงไว้ในอนุสัญญาว่าเป็นของไทย) และถ้ามีเกาะเกิดขึ้นอีก ฝรั่งเศสก็ยอมเป็นเจ้าของ ทั้งที่ย่อมมีกฎหมายระหว่างประเทศที่ใ้วางหลักเส้นเขตแดนเสียอย่างแน่นอน กับมีอีกข้อที่ให้อธิบายเกาะ ถ้าเกาะนั้นอยู่ ณ ศูนย์กลางร่องน้ำ หรือหลักให้คืนร่องน้ำที่ลึกที่สุด เป็นเส้นเขตแดน

๓. ในกรณีที่เกาะใดมารวมเข้าเป็นปึกแผ่นกับดินแดนของไทย อนุสัญญานี้กลับใช้หลักที่ว่า ให้ถือเส้นดินแดนเป็นใหญ่ เพราะถ้าจะถือหลักซึ่งใ้วางไว้ในอนุสัญญาข้อ ๓ วรรค ๒ แล้ว ก็ควรให้ร่องน้ำที่ใกล้ฝั่งไทยที่สุดเป็นเส้นเขตแดนทุกๆ ไป แล้วแต่ความเคลื่อนไหวของลำแม่น้ำ ส่วนเกาะที่ไครวมเข้าเป็นปึกแผ่นกับดินแดนของไทยแล้วก็ควรเป็นของไทย

๔. ในสัญญาที่ ฝรั่งเศสให้หลักทั้งสองหลัก คือหลักกว้างเส้นเขตแดนอย่างถาวร ในกรณีที่มีเกาะเข้ามารอบเป็นปึกแผ่นเดียวกันดังไทย และหลักกว้างเส้นเขตแดนแล้วแต่ร่องน้ำจะเปลี่ยนแปลงในกรณีที่มีเกาะเกิดขึ้นใหม่ในลำแม่น้ำโขงทั้งนี้สุดแต่ฝรั่งเศสจะมีประโยชน์สถานใดก็ให้หลักนั้นเพื่อประโยชน์ของฝรั่งเศส ส่วนตอนที่เกาะไทยเสียเปรียบอยู่มากที่เป็นอยู่ เกาะทั้งหมดในลำแม่น้ำโขงเป็นของฝรั่งเศสเสมอไป ถ้าปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศ เกาะที่มีอยู่หรือเกิดขึ้นมาในแถบฝั่งซ้ายหรือขวาของร่องน้ำ ควรเป็นกรรมสิทธิ์ของประเทศริมฝั่งนั้นจึงจะยุติธรรม ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงขอให้ฝรั่งเศสเจรจาเรื่องปัญหาเขตแดนในลำแม่น้ำโขงก่อน^๖ จึงจะตกลงเจรจาทำสัญญาไม่รุกรานกัน ซึ่งฝรั่งเศสได้ตกลงที่จะเจรจาทดปรุงเขตแดนกับไทย และจะส่งผู้แทนชั้นเอกอัครราชทูตเข้ามาเจรจากับไทย ใน ๖ สิงหาคม ๒๔๘๓ เมื่อเจรจากันเรียบร้อยแล้วจึงได้ทำสัญญาการศึกษาไม่รุกรานกันระหว่างไทยกับฝรั่งเศสเสร็จสิ้น และได้มีการลงนามกันใน ๑๒ มิถุนายน ๒๔๘๓ โดยฝรั่งเศสทำหนังสือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันไว้ว่า จะให้มีการเจรจาทดปรุงปัญหาเขตแดนตามลำแม่น้ำโขงให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็ว^๗ ต่อมาเมื่อฝรั่งเศสแพ้แก่เยอรมันแล้ว เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๔๘๓ ฝรั่งเศสแจ้งมาว่าไม่สามารถจะส่งข้าราชการชั้นเอกอัครราชทูตมาเจรจาทดปรุงได้ เพราะมีความจำเป็นขอให้เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสในประเทศไทยเป็นประธาน และส่งรายชื่อข้าราชการในอินโดจีนมาเจรจาแทน เมื่อ ๑๐ กันยายน ๒๔๘๓ โดยคณะผู้แทนฝรั่งเศสกำหนดถึงกรุงเทพฯ ในเดือนตุลาคม ๒๔๘๓ แต่การเจรจาไม่มีขึ้น เพราะผู้แทนฝรั่งเศสไม่มา ต่อมาฝรั่งเศสแจ้งผ่านอัครราชทูตไทยประจำฝรั่งเศสว่า ขอให้ศึกษาสัญญาไม่รุกรานกันระหว่างไทยกับฝรั่งเศสมีผลใช้บังคับโดยมีต้องแลกเปลี่ยนสัตยาบันซึ่งกันและกัน ซึ่งรัฐบาลไทยได้ตอบฝรั่งเศสกลับไปเมื่อ ๑๓ กันยายน ๒๔๘๓ ยินดีตกลงตามที่ฝรั่งเศสแจ้งมา แต่ขอให้ฝรั่งเศสตกลงในปัญหาต่างเหล่านี้

๖. แฟ้ม ๓๖๒ (๕) หมวด สนธิสัญญา หนุมการเจรจาสัญญาไม่รุกรานกับฝรั่งเศส

พ.ศ. ๒๔๘๓

๗. ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒, หน้า ๕๒

๑. วางแนวเส้นเขตแดนตามแม่น้ำโขง ให้เป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ โดยถือหลักร่องน้ำลึกเป็นเกณฑ์ และตกลงปัญหาเรื่องการปกครองอื่น ๆ ซึ่งกล่าวไว้ในหนังสือแลกเปลี่ยน ลงวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๔๘๓

๒. ปรับปรุงเขตแดนให้เป็นไปตามธรรมชาติโดยถือว่าแม่น้ำโขงเป็นเขตแดนระหว่างไทยกับอินโดจีน ตั้งแต่ทิศเหนือลงมาทิศใต้จนถึงดินแดนกัมพูชา โดยให้ฝ่ายไทยได้รับดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ตรงข้ามกับหลวงพระบางและปากเซคืนมา

๓. รัฐบาลไทยจะขอบคุณมาก ถ้ารัฐบาลฝรั่งเศสให้คำรับรองในหนังสือว่า ในกรณีอินโดจีนเปลี่ยนอธิปไตยจากฝรั่งเศสไป ฝรั่งเศสจะคืนให้ไทย ซึ่งบรรดาดินแดนเหล่านี้คือลาวและกัมพูชา ในกรณีเช่นนี้รัฐบาลไทยจะพิจารณาด้วยดีเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อข้าราชการชาวฝรั่งเศสในดินแดนเหล่านี้

ในวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๔๘๓ รัฐบาลฝรั่งเศสได้ยื่นคำขอต่ออัครราชทูตไทยประจำฝรั่งเศสว่า

๑. รัฐบาลฝรั่งเศสไม่ได้ขอจะให้สิทธิการศึกษาไม่รุกรานกันก่อนการแลกเปลี่ยนสัตยาบัน รัฐบาลฝรั่งเศสเพียงแต่แสดงความปรารถนาว่า การแลกเปลี่ยนสัตยาบันนี้ควรกระทำโดยเร็วที่สุด ที่สัตยาบันสารของฝ่ายฝรั่งเศสมาถึงกรุงเทพฯ

๒. รัฐบาลฝรั่งเศสไม่เห็นเหตุจูงใจ ที่ชักจูงรัฐบาลไทยให้ถือว่าเหตุการณ์ปัจจุบันในอินโดจีนนั้นผิดปกติ รัฐบาลฝรั่งเศสจึงไม่เห็นเหตุผลที่ทางรัฐบาลจะต้องวิตกกังวลถึงส่วนนี้ในส่วนนี้ของพลเมืองที่อยู่ในดินแดนอันอยู่ใต้อธิปไตยของฝรั่งเศส

๓. รัฐบาลฝรั่งเศสพร้อมที่จะให้คณะผู้แทนมาทำความเข้าใจในเรื่องราว ๆ เกี่ยวกับแม่น้ำโขง และจะให้คณะผู้แทนประชุมในเวลาเดียวกันกับการให้สัตยาบันการศึกษาไม่รุกรานกัน

๔. รัฐบาลตกลงใจอย่างหนักแน่น ที่จะต่อสู้ป้องกันกับการเรียกร้อง หรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของฝ่ายไทยไม่ว่าจะมาทางทิศใด ถ้าหากว่าจะแปรเปลี่ยนอธิปไตย

ในอินโดจีน การเรียกร้องดินแดนทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงนั้นเป็นอันยอมรับไม่ได้ และการขอให้
ฝรั่งเศสคืนกัมพูชาและลาวให้แก่ไทยนั้น เป็นไปไม่ได้เช่นกัน

ในที่สุดการเจรจาทางการทูตก็ได้สิ้นสุดลงในเดือน พ. จิกาชยน ๒๔๘๓ เนื่อง
จากเกิดมีการสู้รบกันในบริเวณชายแดนนั้น รัฐบาลไทยได้ประกาศใช้กฎอัยการศึกในจังหวัด
ชายแดน ๒๔ จังหวัด เพราะเกิดมีการสู้รบกันด้วยกำลังทหารเกิดขึ้น

๔.๓ ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาล การดำเนินนโยบาย เรียกร้อง
ดินแดนคืนของรัฐบาลครั้งนี้ ปัจจัยภายในประเทศที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายครั้งนี้มากกว่า
อิทธิพลของปัจจัยภายนอกประเทศ ปัจจัยภายในประเทศที่สำคัญได้แก่การแสดงประชามติของ
ประชาชนควยการ เค้นขบวนทั่วทั้งประเทศ ซึ่งการแสดงประชามติของประชาชนนี้เกิดจาก
ความรู้สึกชาตินิยมของประชาชนอย่างรุนแรงรวมกับสาเหตุเดิมที่ฝรั่งเศสบีบบังคับไทยควยอำนาจ
ในอดีต ทำให้การแสดงประชามติของประชาชนครั้งนี้รุนแรงจึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการดำเนิน
นโยบายของรัฐบาล

การเกิดความรู้สึกชาตินิยมของคนไทยในครั้งนี้นับว่าเป็นความสำเร็จของรัฐบาล
ที่ใช้การเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสเป็นเรื่องกระตุ้นประชาชนให้เกิดความรู้สึกชาตินิยม
พร้อมใจกันสนับสนุนรัฐบาลขึ้น ทั้งนี้เพราะมีมูลเหตุของความไม่พอใจการกระทำของฝรั่งเศส
ในอดีตอยู่แล้ว ประชาชนจึงได้มีปฏิริยาสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลอย่างรุนแรงทั่วทั้งประเทศ
จึงได้กลายเป็นพลังสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในการเรียกร้องดินแดน
อินโดจีนฝรั่งเศสคืนในครั้งนั้นด้วยกำลัง แม้รัฐบาลจะได้มีนโยบายเรียกร้องดินแดนโดยสันติ
ก็ตามแต่ในที่สุดก็ต้องดำเนินนโยบายตามประชามติของประชาชนคือการใช้กำลัง ส่วนปัญหา
ความไม่พอใจของประชาชนต่อการกระทำของฝรั่งเศสในอดีตจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่มีผลผลักดันให้ประ
ชาชนเค้นขบวนแสดงประชามติ คือการที่ฝรั่งเศสเคยใช้อิทธิพลในฐานะชาติมหาอำนาจบังคับ
กกดขี่ประเทศไทย โดยเฉพาะเหตุการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ จนประเทศไทยจะเสียดินแดนแก่ฝรั่งเศส

เป็นพื้นที่ถึง ๔๕๐,๖๐๐ ตารางกิโลเมตร ใต้แก่

๑. แคว้นกัมพูชา เมื่อพ.ศ. ๒๔๑๔

๒. ดินแดนทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ใต้แก่ แคว้นสิบสองจุไทย หลวงพระบาง เวียงจันทร์ และอาณาเขตนครจำปาศักดิ์ฝั่งตะวันออก ตลอดจนบรรดาเกาะในแม่น้ำโขง (ร.ศ. ๑๑๒)

๓. ดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงที่อยู่ตรงข้ามกับหลวงพระบาง และเขตนครจำปาศักดิ์กับเขตเขมรบางตอน พ.ศ. ๒๔๔๗

๔. มณฑลบูรพา คือ พระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ พ.ศ. ๒๔๕๐

ในการเสียดินแดนดังกล่าว ประเทศไทยถูกบังคับให้ยินยอมคว่ำใจกำลังอำนาจที่เหนือกว่าบังคับโดยเฉพาะในปี พ.ศ. ๒๔๓๖ (ร.ศ. ๑๑๒) ฝรั่งเศสส่งกองทัพจากพมเปญโดยทางเรือขึ้นไปตามลำแม่น้ำโขง เขาทำร้ายเจ้าหน้าที่รักษาเขตแดนไทยตามระยะทาง และอ้างว่าดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงทั้งหมดเคยเป็นของญวนของเขมร เมื่อญวนเขมรตกอยู่ในอำนาจของฝรั่งเศสแล้ว ดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงก็จะต้องเป็นของฝรั่งเศสด้วย ไทยรู้ตัวว่ามีกำลังน้อยกว่าก็จำต้องยอมยกให้ แต่ฝรั่งเศสยังไม่พอใจ เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๔๓๖ ฝรั่งเศสได้ส่งเรือรบสองลำเข้ามาในแม่น้ำเจ้าพระยา และได้เกิดยิงต่อสู้กับไทย อัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทย (ม. ปาวี) ได้ยื่นคำขาดต่อรัฐบาลให้ไทยยอมรับว่าดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ตลอดจนเกาะต่าง ๆ ในลำแม่น้ำโขง เป็นของฝรั่งเศสทั้งสิ้น และบังคับให้ไทยจ่ายเงินให้แก่ฝรั่งเศสอีกสองจำนวน จำนวนหนึ่งเป็นเงินฝรั่งเศสสองล้านฟรังก์ (ประมาณหนึ่งล้านบาทตามอัตราแลกเปลี่ยนเงินในเวลานั้น) อีกจำนวนหนึ่งเป็นเงินไทยสามล้านบาท โดยฝรั่งเศสได้เรียกเงินสามล้านบาททันที เหตุการณ์ครั้งนี้ไทยเดือดร้อนที่สุด หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล ทรงเลวาวา... "พวกเจ้านายฝ่ายในต้องขายเครื่องแต่งตัวนำเงินถวายพุทธเจ้าหลวง และต้องนำเงินถุงทองแดงมาใช้ซึ่งเป็นเงินคลัง

๕. แห่ง มธ ๓.๒.๑ หมวด ตรีพิพาทไทย - อินโดจีน, หนู วิฤตการสงเคราะห์

ข้างที่ส่วนหนึ่ง ซึ่ง ร.๓ โคตรงทำการค้าสำเภาได้กำไรให้เก็บไว้ และบังคับให้
 ไทยถอนทหารออกจากชายแดนทั้งหมดด้วยในคราวเดียวกันนี้ฝรั่งเศสได้เข้ายึดจันทบุรีไว้
 เป็นประกัน และรับรองจะคืนจันทบุรีให้ในเมื่อไทยปฏิบัติครบถ้วนตามคำขาดของฝรั่งเศส
 แล้ว การกระทำของฝรั่งเศสครั้งนี้เป็นเหตุการณ์ที่ทำให้ความขมขื่นและเคียดแค้นแก่ชาว
 ไทยตลอดมา ฉะนั้นเมื่อฝรั่งเศสขอทำกติกาสัญญาไม่รุกรานกับไทย ประเทศไทยได้ขอให้
 เจรจาเรื่องปักปันเขตแดนในลำน้ำโขงให้เป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศกันใหม่
 จึงเป็นเรื่องที่ปลุกความรู้สึกของประชาชน ซึ่งในขณะนั้นรัฐบาลได้กำลังดำเนินมาตรการการ
 ปลุกความรู้สึกชาตินิยมแก่ประชาชนด้วย ความรู้สึกรักชาติ และความคึกจะอ้างแดนฝรั่งเศส
 ต่อการกระทำในอดีต ทำให้ประชาชนรวมกันสนับสนุนรัฐบาลในการขอให้ฝรั่งเศสปรับปรุง
 เขตแดนในลำน้ำโขงตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งรัฐบาลไทยได้มีเจตนารมย์ที่
 จะใช้มาตรการโดยสันติวิธีต่อการดำเนินการเรียกร้องดินแดนคืนครั้งนี้ ดังเห็นได้จาก
 บันทึกของ พล.ตรี ป. พิบูลสงครามได้บันทึกไว้ว่า

"การที่รัฐบาลไทยเจรจาขอปรับปรุงเขตแดนตามธรรมชาติกับฝรั่งเศสทาง
 อินโดจีนนี้ ก็เนื่องด้วยประเทศไทยเคยเสียดินแดนให้แก่ฝรั่งเศสมาเป็นจำนวนมาก บัดนี้
 เห็นว่าถึงวาระแล้วที่ประเทศทั้งสองจะได้อำนาจสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกัน แต่การที่จะให้
 ทำสัญญากันนี้ให้ตกลงเด็ดขาดลงไป ก็จำเป็นต้องวางบาปซึ่งมีต่อกันแต่การก่อกองเสียให้สิ้น
 ในการข้างหน้ามิตรไมตรีอันดี ซึ่งจะไม่มีต่อกันจะไม่มีคงไม่มีสิ่งใดที่จะเป็นข้อเตือนให้
 เรา ๒ ประเทศคิดถึงสิ่งอื่นอันจะทำให้มิตรของเราว้าวานใดต่อไป และการของร้อง
 เรานี้ก็ไปปฏิบัติไปด้วยการยุติธรรมและโดยสันติวิธี"

ถึงแม้รัฐบาลจะได้พยายามดำเนินการเจรจากับฝรั่งเศสโดยสันติวิธี แต่ประชาชนภายใน
 ประเทศก็ได้มีการแสดงประชามติกันโดยทั่วประเทศ เรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการเรียกร้อง

๑๐. ถวิด อยู่เย็น, การเสียดินแดนของชนชาติไทย, (สถานีวิทยุ ปตอ. พิมพ์แจกเป็น
 วิทยาทาน หน้า ๕๒-๕๕.
 ๑๑. แห่ง ๓ หมวด สนธิสัญญา หมู่ กติกาสัญญาไม่รุกรานสยามกับฝรั่งเศส พ.ศ.
 ๒๔๔๒ - ๒๔๔๓

ดินแดนคืนจากฝรั่งเศสให้จงได้ แม้จะต้องใช้กำลัง การแสดงประชามติของประชาชน
สนับสนุนนโยบายของรัฐบาลครั้งนี้เกิดขึ้นโดยทั่วประเทศโดยวิธีกาบต่าง ๆ กัน

การเดินขบวนสนับสนุนรัฐบาลในการเรียกร้องดินแดนคืน เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม
๒๔๘๓ บุชชุนนายทหาร ยุวารีแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และบุชชุนนายสิบแห่งโรงเรียน
เตรียมมหาวิทยาลัยจุฬาฯ จำนวน ๓,๐๐๐ คน ได้เดินขบวนไปยังกระทรวงกลาโหม เสีย
สละเงินและเพื่อเป็นการแสดงความรวมใจในนโยบายเรียกร้องดินแดนคืน^{๑๒} และต่อมา
ในวันเดียวกัน นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวนประมาณ ๕,๐๐๐ คน ได้
เดินขบวนสนับสนุนนโยบายรัฐบาล เช่นเดียวกันต่อมาวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๔๘๓ ได้มีการ
เดินขบวนครั้งใหญ่โดยได้มีการเดินขบวนพร้อมกันทั้ง ๒๒ จังหวัดโดยฝ่ายรัฐบาลสนับสนุนเพื่อ
สนับสนุนนโยบายของรัฐบาล^{๑๓} ซึ่งการแสดงประชามติของประชาชนโดยทั่วประเทศไทยใน
ยุคนั้นยอมมีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลอย่างยิ่ง

ราษฎรโดยทั่วไปได้ส่งเงินช่วยรัฐบาลเพื่อใช้เป็นทุนในการดำเนินการเรียกร้อง
ดินแดนคืนกันมากมาย ซึ่งเป็นการแสดงออกของประชามติของประชาชนในการสนับสนุนนโยบาย
ของรัฐบาล ซึ่งในจำนวนนี้มีอดีตนายกรัฐมนตรีมหาบุรุษของประเทศไทย แสดงเจตนา
สนับสนุนรัฐบาลอย่างเต็มที่ คือพระยาพลพลพยุหเสนา ได้อาสาสมัครรับใช้ชาติ พร้อมทั้งสละ
เงินรอยบาทสมทบทุนด้วย พร้อมทั้งมีจดหมายถึงรัฐบาลว่า

“ถึงแม่ข้าพเจ้ายังมีโรคประสาทประจำตัวอยู่ ก็มีไต่ปล่อยตัวให้เป็นคนไร้สมรรถ
ภาพเสียเลย ได้พยายามปรับปรุงตัวอยู่เสมอเพื่อที่จะได้รับใช้ประเทศชาติในการจับอาวุธเข้า
ต่อสู้ในยามสงคราม เมื่อถึงคราวแล้ว ขอให้เรียกตัวข้าพเจ้าไปใช้ทันที ขณะนี้ขอช่วยเหลือ
สนับสนุนแต่เพียงจิตใจและควยจำนวนเงินหนึ่งร้อยบาทถ้วนก่อน เพื่อทางราชการจะจับจ่ายใช้
สอยในการปรับปรุงเขตแดน หรือสุดแต่จะเห็นสมควรใช้สอยในการใด เพื่อกิจการส่วนรวมก็
แล้วแต่จะจัดการไป^{๑๔}

๑๒. ชาวโฆณาสาร, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๗ ประจำเดือนตุลาคม ๒๔๘๓, หน้า ๑๕๕๗
๑๓. ชาวโฆณาสาร, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๘ ประจำเดือนพฤศจิกายน ๒๔๘๓, หน้า ๒๐๑๑
๑๔. ชาวโฆณาสาร, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๘ ประจำเดือนพฤศจิกายน ๒๔๘๓, หน้า ๒๐๐๒

การแสดงเจตนาของรัฐบุรุษของชาติในการสนับสนุนการเรียกร้องดินแดนคืนอย่างนี้ย่อมมีอิทธิพลต่อประชาชนไม่มากนักน้อย เพราะเท่ากับเป็นการเร่งเร้าความรู้สึกชาตินิยมให้รุนแรงยิ่งขึ้น ซึ่งกลายเป็นพลังสำคัญต่อการดำเนินนโยบายเรียกร้องดินแดนคืนอย่างแข็งข้อต่อฝ่ายฝรั่งเศษจนเกิดสถานะการณีสู่รบขึ้น

นอกจากนั้นในระยะเดียวกันนี้ได้เกิดกรณีเปรียบเทียบที่ทำให้ประชาชนเพิ่มความไม่พอใจฝรั่งเศษมากยิ่งขึ้น อันเป็นปัจจัยหนึ่งที่เร่งเร้าประชาชนแสดงประชามติสนับสนุนรัฐบาลอย่างจริงจัง กล่าวคือ การที่ไทยเจรจาทกลงกับอังกฤษ เรื่องดินแดนในแม่น้ำสายสำเร็จด้วยดีในเวลาใกล้เคียงกับที่ไทยเจรจากับฝรั่งเศสแดนกับฝรั่งเศษ กรณีแม่น้ำสาย เนื่องจากข้อตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับอังกฤษเดิมว่าตามแม่น้ำสายซึ่งเป็นพรมแดนตอนหนึ่งของประเทศไทยกับพม่าเปลี่ยนทางเดินเมื่อใด รัฐบาลทั้งสองพร้อมที่จะถือ "ร่องน้ำลึก" ของแม่น้ำสายเป็นเขตแดนเสมอไป โดยไม่คำนึงถึงการต้องเสียดินแดนอันจะมีขึ้น ครั้นแม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดินโดยกักเขาเข้าไปในดินแดนทางรัฐเชียงตุง รัฐบาลทั้งสองจึงตั้งคณะกรรมการไปตรวจดูสภาพของแม่น้ำสาย เมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๔๕๑ และการโอนดินแดนดังกล่าวจากรัฐบาลอังกฤษก็ได้ทำกันเสร็จสิ้นในเวลาต่อมา ดินแดนที่ไทยได้มีพื้นที่ ๒๕๐ ไร่ มีราษฎรราว ๗๑ คน นอกจากนี้รัฐบาลไทยก็กำลังดำเนินการเจรจาทกลงกันกับรัฐบาลอังกฤษ ตามหลักฐาน "ร่องน้ำลึก" เป็นเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับพม่า ตอนแม่น้ำรอก ต่อกจากแม่น้ำสายไปบรรจบแม่น้ำโขง เพราะแม่น้ำเปลี่ยนทางเดินใหม่โดยกักเขาเข้าไปในเขตของอังกฤษซึ่งไทยจะได้ดินแดนเพิ่มประมาณ ๓,๕๐๐ ไร่ ซึ่งเหตุการณ์เจรจากับอังกฤษสำเร็จลงด้วยดี นี้เป็นการเปรียบเทียบให้ประชาชนเกลียดชังฝรั่งเศษยิ่งขึ้น จึงเป็นสาเหตุหนึ่งให้ประชาชนแสดงประชามติต่อต้านฝรั่งเศษและสนับสนุนรัฐบาลรุนแรงดังกล่าว

รัฐสภาแห่งชาติได้ให้การสนับสนุนรัฐบาลอย่างเอกฉันท์ต่อการกระทำของรัฐบาลที่เรียกร้องให้ฝรั่งเศษปรับปรุงเขตแดนตามลำแม่น้ำโขง ให้เป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ตามมติที่ควนของนายแก้ว สิงหนะคเชนทร์ (ส.ส.จังหวัดพิจิตร) เรื่องขอให้สภาผู้แทน-

๑๕. ขาวโฆษาสาร, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๗, ประจำเดือนตุลาคม ๒๔๕๓, หน้า ๑๗๐๓.

แสดงความขมขื่นต่อรัฐบาล ในการที่ไค่หย่งมณฑลไปยังรัฐบาลฝรั่งเศสที่วี่ซี เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๔๔๓ ว่า รัฐบาลพร้อมที่จะให้สัตยาบันกติกาสัญญาไม่รุกรานโดยขอให้ฝรั่งเศสตกลงดังนี้

๑. ปรับปรุงเส้นเขตแดนโดยถือร่องน้ำลึกแม่น้ำโขงตามหลักยุติธรรม และหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

๒. ขอปรับปรุงอาณาเขตโดยถือหลักเขตแดนธรรมชาติตามลำแม่น้ำโขง กล่าวคือ แขวงเมืองหลวงพระบาง และดินแดนจกปากเซ ที่ตั้งอยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง ซึ่งตกไปเป็นของฝรั่งเศสใน พ.ศ. ๒๔๔๓ (ร.ศ. ๑๑๒)

๓. ขอคำมั่นว่า หากว่าอำนาจอธิปไตยของฝรั่งเศสในอินโดจีนเปลี่ยนแปลงแล้ว ขอคืนแคว้นลาว และเขมรในอินโดจีนให้แก่ไทย

ที่ประชุมไค่หลงมติชมเชยรัฐบาลเป็นเอกฉันท์ ๑๖

การที่รัฐสภาให้การสนับสนุนการดำเนินนโยบายของรัฐบาลครั้งนี้ย่อมเป็นแรงสนับสนุนให้รัฐบาลดำเนินการ เรียกร้อง เรียกร้องดินแดนคืนไค่หลง ความได้เปรียบด้านกำลังทหาร เนื่องจากอินโดจีนฝรั่งเศสมีความเสียเปรียบไทยในด้านกำลังทหาร เพราะประเทศฝรั่งเศสได้ถูกเยอรมันยึดครองแล้วจึงไม่สามารถจะให้ความช่วยเหลือแก่อินโดจีนฝรั่งเศสได้เต็มที่ และรัฐบาลวี่ซียังถูกฝ่ายเยอรมันบีบบังคับ ให้อยอมต่อญี่ปุ่น เข้ายึดฐานทัพในอินโดจีนและประชาชนในอินโดจีนก็ระส่ำระสาย ในขณะที่เดียวกันไค่เกิดขบวนการปลดแอกจากฝรั่งเศสทำโดยโฮจิมินห์ขึ้น แสดงว่าการปกครองภายในอินโดจีนฝรั่งเศสไม่สามารถจะควบคุมสถานการณ์ในประเทศได้ การที่ญี่ปุ่นบุกเข้าอินโดจีนและได้มีการต่อสู้กันก่อนที่อินโดจีนฝรั่งเศสจะยอมให้ญี่ปุ่นเข้าครอบครองภาคเหนือ ย่อมเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย เพราะกำลังทหารอินโดจีนฝรั่งเศสต้องบอบช้ำจากการต่อสู้กับญี่ปุ่นมาแล้ว สำหรับทหารไทยได้รับการสนับสนุนจากประชาชนเต็มที่ ประกอบกับรัฐบาลไค่จัดการบำรุงกองทัพให้มีอาวุธทันสมัยแล้ว ฉะนั้นเมื่อมีการรบ-

๑๖. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๔/๒๔๔๓ (สามัญ) สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓ พฤศจิกายนที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๓ ๗ พระที่นั่งอนันตสมาคม, ชาวโสมบถการ, ปีที่ ๓, ฉบับที่ ๖ ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๔๓, หน้า ๑๔๕๑-๑๔๕๖.

๑๗. D.G.E. Hall, A History of South-East Asia (New York, 1955) p. 684

๑๘. แผนที่ ๓ ทิวทิศสันนิษฐานา ภูมิ กติกาสัญญาไม่รุกราน กับฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๔๒-๒๔๔๓.

๔.๔ ผลของการดำเนินนโยบายเรียกร้องดินแดนคืน

หลังจากเกิดการต่อสู้ระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส ศัตรูยกกำลังทหารขึ้นเมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๒๔๘๔ แล้ว สงครามดำเนินต่อไปโดยฝ่ายไทยได้เปรียบในการรบ การรบโดยคิดง ในวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๔ เวลา ๑๐.๐๐ น. เนื่องจากญี่ปุ่นได้เสนอตัวเข้ามาเป็นผู้ไกลเกลี่ย ซึ่งทั้งฝ่ายไทยและฝรั่งเศสก็ยินยอมที่จะส่งผู้แทนไปเจรจาทำสัญญาสันติภาพและการปรับปรุงเขตแดนกันในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งการเจรจาระหว่างไทยกับฝรั่งเศสโดยมีญี่ปุ่นเป็นผู้ไกลเกลี่ย ได้เสร็จสิ้นลง และได้มีการลงนามในอนุสัญญาสันติภาพระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศสเมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๔ โดยอนุสัญญานี้ ประเทศไทยได้ดินแดนคืนมาประมาณ ๘๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร ซึ่งได้จัดตั้งให้เป็นจังหวัดใหม่ ๔ จังหวัดคือ พระตะบอง พินุลสงคราม นครจำปาศักดิ์ และลานช้าง ฝ่ายไทยตกลงให้เงินทดแทนค่าก่อสร้างทางรถไฟในอินโดจีนฝรั่งเศสเป็นเงิน ๖,๐๐๐,๐๐๐ เปียร์อินโดจีน โดยแบ่งใช้มีกำหนด ๖ ปี

การที่ญี่ปุ่นเข้ามาเป็นผู้ไกลเกลี่ยครั้งนี้ทำให้ไทยกับญี่ปุ่นมีความสนิทกันมากยิ่งขึ้น เช่น ไทยได้ประกาศรับรองแมนจู๋วและไทยได้ขอซื้ออาวุธจากญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก อันเป็นผลให้ญี่ปุ่นเข้ามามีอิทธิพลเหนือไทยในเวลาต่อมา การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในระหว่างนั้น แม้จะไดเกิดการสู้รบควยกำลังทหารกับอินโดจีนฝรั่งเศสขึ้นก็ตาม ประเทศไทยก็ยังประกาศให้ประเทศทั้งหลายทราบว่าไทยยังคงรงนโยบายเป็นกลางในการดำเนินสัมพันธไมตรีกับนานาชาติ

สรุปการดำเนินนโยบายเรียกร้องดินแดนอินโดจีนคืนครั้งนี้ ปัจจุัยภายในประเทศคือ อิทธิพลของชาตินิยมของชาวไทยเป็นผลให้เกิดการแสดงประชามติของชาวไทยทั้งประเทศมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินนโยบายของประเทศยิ่งกว่าอิทธิพลของปัจจุัยภายนอกประเทศ

๒๑. ดิเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, หน้า ๑๒๔.